

Skolhuvudmäns utmaningar och möjligheter under Corona-pandemin

Kartläggning med särskilt fokus på stöd till
elever i grundskolan, baserad på intervjuer
med 106 huvudmän

Innehållsförteckning

Inledning	3
Syfte och genomförande.....	3
Resultat av kartläggningen	4
Resultat i korthet.....	4
Allmän påverkan av pandemin.....	5
Grundskolans arbete med elever som behöver stöd i sin skolsituation	11

Inledning

Den pågående spridningen av ett nytt Corona-virus påverkar alla aspekter av samhället. När denna kartläggning genomfördes i maj 2020 bedrevs utbildningen i gymnasieskolor och vuxenutbildning huvudsakligen genom distansundervisning, medan verksamheten i övriga skolformer har bedrivits som vanligt, i största möjliga mån.¹

Den rådande situationen påverkar inte bara de verksamheter och huvudmän som Skolinspektionen har i uppdrag att inspektera, utan också förutsättningarna att bedriva inspektion. De sedvanliga verksamhetsbesöken inom tillsyn och kvalitetsgranskning har fått ställas in, framförallt ur smittspridningssynpunkt, men också med tanke på att många verksamheter nu arbetar under mycket speciella omständigheter.

Syfte och genomförande

Syftet med kartläggningen har varit att få en ögonblicksbild av hur det fungerar för ett antal utvalda huvudmän att erbjuda den verksamhet de ansvarar för, med särskilt fokus på möjligheterna att stödja elever med någon typ av svårigheter i grundskolan. Vid sidan av öppna frågor om allmän påverkan inom olika skolformer, har vi också ställt mer riktade frågor kring möjligheterna att identifiera stödbehov och tillhandahålla stöd till elever i grundskolan, samt kring eventuell ökad frånvaro. Syftet har även varit att fånga upp signaler som Skolinspektionen kan behöva agera på i såväl närtid som i ett mer långsiktigt perspektiv.

Kartläggningen har omfattat distansintervjuer² med 106 enskilda och offentliga huvudmän som bedriver grundskola. Primärt har representanter för huvudmannens organisation intervjuats eftersom dessa har en unik överblick över de verksamheter som huvudmannen bedriver. I de flesta fall har det varit skolchefer som intervjuats, respondenten har i andra fall varit verksamhetschef, områdeschef, förvaltningschef eller dylikt inom huvudmannens organisation. Bland några enskilda huvudmän med endast en skolenhet har rektorn varit respondent som representant för huvudmannen. I den mån dessa 106 huvudmän även bedriver andra skolformer har frågor om allmän påverkan ställts även om de verksamheterna.³ Urvalet är jämt fördelat mellan enskilda och offentliga huvudmän och med viss spridning vad gäller huvudmannens storlek. Urvalet har inte gjorts i syfte att kunna dra några generella slutsatser om situationen i skolsverige, utan resultatet gäller endast dessa 106 huvudmän.

¹ Skolhuvudmännens möjligheter och skyldigheter att bedriva verksamhet vid spridning av viss smitta regleras i Förordning (SFS 2020:115) om utbildning i vissa skolformer i skolväsendet vid spridning av viss smitta. Lag (2020:148) om tillfällig stängning av verksamheter på skolområdet vid extraordinära händelser i fredstid ger regeringen möjlighet att besluta om tillfällig stängning av verksamheter som regleras i skollagen (2010:800).

² Intervjuerna har genomförts via telefon eller Skype/videosamtal.

³ Av dessa huvudmän hade 70 förskoleverksamhet, 44 grundskoleverksamhet, 31 gymnasieskoleverksamhet, 17 gymnasiesärskoleverksamhet och 32 vuxenutbildning.

Resultat av kartläggningen

Nedan framgår inledningsvis kartläggningens huvudsakliga resultat. Därefter följer en mer utvecklad beskrivning av hur pandemin påverkat olika skolformer följt av en redogörelse särskilt för hur grundskolans möjligheter att stötta elever som behöver stöd i sin skolsituation påverkats. Resultaten speglar den tolkning Skolinspektionen gör av den information som huvudmännen uppgett i intervjuer. Kartläggningen har inte inneburit några formella bedömningar av huvudmännens arbete från Skolinspektionens sida. Resultaten är i linje med det som framkom i en första pilotkartläggning som genomfördes i april och med den granskning på distans som Skolinspektionen har gjort av distansundervisningen i gymnasieskolan.⁴

Resultat i korthet

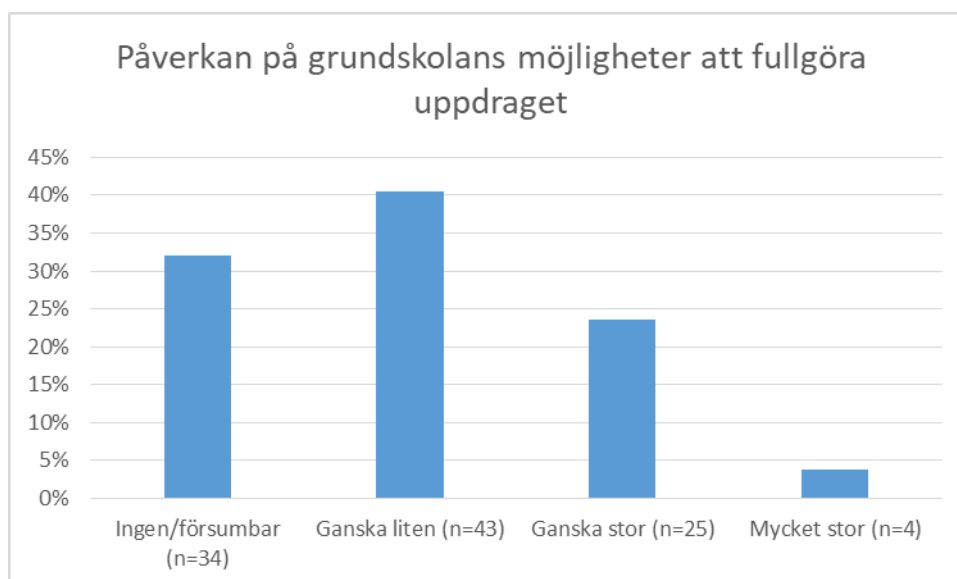
- De huvudmän som Skolinspektionen har pratat med i kartläggningen beskriver alla att ett stort arbete har gjorts, och görs, för att säkra barnen och eleverna den utbildning de har rätt till. De uppger att huvudmän och skolor har snabbt ställt om och anpassat sig till läget och de riktlinjer som gäller, samt byggt upp beredskap för ytterligare förändringar. Det innebär inte att det har varit smärtfritt, men i stort anser huvudmännen att man kunnat genomföra utbildningen. Många huvudmän beskriver att de i det arbete som har gjorts särskilt har uppmärksammat elever som kan vara i behov av stöd.
- Många huvudmän beskriver att de inledningsvis sett ökad frånvaro i sina verksamheter men att den över tid, och genom vidtagna åtgärder, har minskat bland de flesta elevgrupper. Fortsatt oro finns dock hos huvudmännen när det gäller de elever som redan innan pandemin hade stor frånvaro, där frånvaron uppges ha ökat. Huvudmän uppger också oro kring de elever som inledningsvis varit frånvarande som i vissa fall missat väsentliga delar i utbildningen som riskerar att påverka deras måluppfyllelse. Många av huvudmännen beskriver dock planer på hur de ska arbeta kompensatoriskt med dessa elever.
- Flera huvudmän beskriver att ökad frånvaro i personalgruppen har påverkat verksamheterna, särskilt i förskolan och grundskolan. Vissa huvudmän har påtalat en ökad risk för tillbud och kränkningar i förskolans verksamhet och i grundskolan uppger flera huvudmän att personalfrånvaro haft inverkan på arbetet med att ge eleverna det stöd de behöver. Flera huvudmän uppger vidare att de är oroad över hur den ökade arbetsbelastningen på personalen kommer att påverka verksamheterna längre fram.

⁴ Rapporten om distansundervisning i gymnasieskolan finns att ta del av här: <https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Nyheter1/manga-lardomar-av-va-rens-distansundervisning-i-gymnasieskolan/>

- För de elever som undervisas på distans förekommer enligt flera huvudmän särskilda svårigheter. Det handlar i synnerhet om utbildningen för nyanlända elever på språkintröduktion i gymnasieskolan och inom svenska för invandrare (SFI) i vuxenutbildningen, där huvudmännen upplever att språket utgör ett hinder för en välfungerande distansundervisning. Det förekommer även problem med tillgång till digitala verktyg och arbetsplatsförlagt lärande (APL) och i gymnasieskolan lyfts särskilt oro kring elevers bristande motivation och mående med anledning av att den sociala gemenskapen minskat.
- Omständigheterna har enligt flera huvudmän tvingat fram en snabb utveckling vad gäller användning av digitala verktyg samt ökat samarbete både inom och mellan skolenheter och huvudmän, vilket upplevs som positivt och visat på möjligheter som kan tas tillvara också fortsättningsvis.
- I grundskolan uppger huvudmän att pandemin påverkat såväl möjligheterna att identifiera elevers behov av stöd som möjligheterna att erbjuda elever de extra anpassningar och särskilt stöd som de normalt sett ges, vilket är bekymmersamt. Huvudorsaken uppges vara personalförändringar bland lärare, elevhälsopersonal och annan personal som arbetar med stödinsatser för elever. Flera huvudmän berättar också att det är en utmaning att identifiera stödbehov och erbjuda tillräckliga stödinsatser av god kvalitet för elever som följer grundskolans undervisning på distans. Den gruppen elever har dock minskat över tid.

Allmän påverkan av pandemin

Den pågående pandemin har för tre av tio huvudmän för grundskola, i denna kartläggning, haft ganska stor eller mycket stor påverkan på möjligheterna att fullgöra uppdraget.

Figur 1: Huvudmännens uppfattning om den grad av påverkan pandemin har/har haft på möjligheterna att fullgöra uppdraget.

Pandemin har upplevts ha något större påverkan inom gymnasieskolan och vuxenutbildningen, där knappt fyra av tio huvudmän uppger en ganska stor eller mycket stor påverkan på möjligheterna att fullgöra uppdraget. Drygt två av tio huvudmän uppger en ganska stor eller mycket stor påverkan inom förskola och pedagogisk omsorg. Inom grundsärskola och gymnasiesärskola har påverkan upplevts vara ännu mindre.

Majoriteten av de intervjuade huvudmännen har därmed inte upplevt någon större påverkan på möjligheterna att fullgöra sitt uppdrag. En inte obetydlig andel uppger till och med att pandemin inte har haft någon påverkan alls. Alla har dock påverkats på något sätt och det har krävts ett större eller mindre arbete för hantera olika omständigheter och skapa beredskap för ytterligare förändringar.

Inledningsvis ökad frånvaro uppges ha minskat över tid i de flesta elevgrupper

En utmaning som huvudmännen som ingått i kartläggningen ställts inför i flera skolformer är en inledningsvis ökad frånvaro i verksamheten, som minskat över tid. Det handlar framförallt om barn och elever med utländsk bakgrund, eller i socioekonomiskt utsatta områden eller de vars vårdnadshavare tillhör riskgrupp eller av andra skäl håller eleverna hemma p.g.a. oro. Flertalet huvudmän beskriver att de efter viss kommunikation och andra insatser fått till ett fungerande samarbete med och förståelse från vårdnadshavare som ökat närvaron, men det är också något som har tagit mycket kraft.

Några huvudmän uppger dock att det är fortsatt problematiskt att få gehör från vårdnadshavare för de förhållningsregler som gäller. Bland vissa elevgrupper upplevs frånvaron vara fortsatt hög. Det gäller bland annat elever som tillhör tränings skolans målgrupp i grund- och gymnasiesärskolverksamheten. I nästan samtliga fall handlar det om att eleverna tillhör riskgrupp för Covid-19 eller att vårdnadshavarna är oroad över att eleverna ska bli smittade. Några huvudmän beskriver att de har arbetat aktivt med att främja närvaron och möta vårdnadshavares oro genom att genomföra anpassningar i undervisningen och skoldagen. Exempelvis har en huvudman genomfört mer verksamhet utomhus och en annan huvudman ordnat så att eleverna kan äta sin lunch på ett annat ställe än i matsalen som delas med grundskolan. Andra huvudmän beskriver hur de istället samarbetat med vårdnadshavare kring hemuppgifter för de grundsärskoleelever som hålls hemma. I grundskolan anger flera huvudmän att det är oroad över elever vars frånvaro var hög redan innan pandemin, där den ökade frånvaron inte minskat på samma sätt som hos andra elevgrupper som initialt var frånvarande.

Flera huvudmän bedriver också undervisning på distans/fjärrundervisning till vissa grundskoleelever som är hemma på grund av symtom eller exempelvis har familjemedlemmar i riskgrupp. Kopplat till detta beskriver de vissa utmaningar i fråga om undervisningen och stödets kvalitet och möjligheterna att fånga upp hur de elever som inte är i skolan längre perioder har det. Denna elevgrupp har dock minskat över tid.

Personalsituationen beskrivs som bekymmersam i flera verksamheter

Personalfrånvaro och hög arbetsbelastning bland personalen upplevs vara ett bekymmer i flera verksamheter, framförallt i förskola och grundskola.

Förskolehuvudmän med små enheter eller få enheter i glesbygden beskriver en särskilt stor utmaning eftersom de inte har kunnat anpassa genom att slå ihop avdelningar eller förskoleenheter, vilket större huvudmän har kunnat göra tillfälligt för att hantera stor frånvaro bland personal. I förskolan ser huvudmän också flera risker med personalfrånvaron. Bland annat nämns en ökad risk för tillbud i och med lägre personaltäthet och personal som under en längre tid haft högre arbetsbelastning. Någon huvudman uppger att de sett effekter av detta redan genom en ökning av tillbudsrapporter och anmälningar om kränkande behandling. Man beskriver också en risk för att den pedagogiska verksamheten försämras i och med bristande kontinuitet. En huvudman beskriver hur de har tagit höjd för större bortfall av personal på grund av sjukdom genom att de har tagit fram en intensivkurs i barnomsorg för utbildade och obehöriga barnskötare. Huvudmannen uppger att elever från språkintrödn, SFI eller pensionärer kan komma att erbjudas att gå kursen.

I grundskolan beskriver flera huvudmän, i denna kartläggning, en koppling mellan personalfrånvaro och försämrade möjligheter att uppmärksamma och tillgodose elevernas behov av extra anpassningar och särskilt stöd på ett, enligt dem själva, tillfredsställande sätt. Personalfrånvaro i grundskolan uppges också ha bidragit till en större arbetsbelastning för lärare och rektorer hos många huvudmän. Flera huvudmän ser en risk för att det blir ohållbart och går ut över undervisningens kvalitet och elevernas studieresultat om situationen fortsätter. Att personalens arbetsbelastning ökat lyfts som oroande även när det gäller andra skolformer, såsom gymnasieskolan.

Särskilda utmaningar med distansundervisning för nyanlända elever

Gymnasieskolan och vuxenutbildningen, som sedan mars 2020 genomfört sin verksamhet enligt påbud om distansutbildning präglas av särskilda utmaningar kopplade till detta. Såväl i gymnasiet som på vuxenutbildningen upplevs undervisningen för nyanlända elever vara en stor utmaning enligt flera huvudmän som ingår i kartläggningen. Det gäller i synnerhet undervisningen inom svenska för invandrare (SFI) där många huvudmän beskriver att språkliga hinder och bristande tillgång till internetuppkoppling och datorer eller andra digitala verktyg inneburit svårigheter för att kunna genomföra undervisningen på distans och oro för elevernas resultat och progression. Flertalet av dessa huvudmän beskriver emellertid också olika lösningar på dessa utmaningar.

Några huvudmän uppger att de har fortsatt att undervisa elever på gymnasieskolans språkintrödnprogram och inom SFI i skolan, men i mindre grupper än tidigare. Flera av de huvudmän som nämner att tillgång till digitala verktyg hindrar distansundervisning för nyanlända uppger att de endera har kunnat låna ut datorer, hjälpt till att säkra möjlighet att använda dator på bibliotek eller låtit de studerande komma till skolan och använda dator. En huvudman beskriver att distansundervisning inte fungerade för de SFI-studerande med lägst utbildningsnivå, men eftersom dessa studerande är så få har det fungerat väl att ge dem undervisning i skolans lokaler. Att träffa de studerande utomhus är något som ett par huvudmän uppger att de har provat när distansundervisning inte fungerat. Flera beskriver att de tagit emot studerande enskilt eller i mindre grupper för handledning och stöd i skolan medan undervisningen i övrigt skett på distans.

En huvudman för vuxenutbildning berättar att de för SFI-undervisningen har skapat ett digitalt hemklassrum som "inretts" trevligt, tillsammans med ett antal (digitala) grupper där de studerande kan få stöd på olika språk. De har betonat att videofunktionen ska vara på "för att se hur alla mår" och lagt in raster under dagarna. Vidare har en studiecoach fått följa upp hur eleverna mår. Studerande utan tillgång till digitala verktyg har kunnat sitta i skolan, avskilt, och studerande som i början behövde extra guidning för att hitta i det digitala klassrummet kunde komma och träffa lärare utomhus för att få hjälp.

Skolchefen i en kommun berättar att den gymnasieverksamhet de har är språkintröskning och att eleverna är ensamkommande flyktingar. De avvaktade först med att stänga skolan, men har sedan kunnat anordna undervisningen på distans. Eleverna har däremot kunnat komma till skolan och äta lunch. Skolan arbetade redan med "en-till-en", dvs. alla elever hade egen dator och var vana att arbeta med digitala verktyg. Om någon elev skulle haft problem med tillgång till internet hade skolan förberett för att eleverna skulle kunna sitta avskilt i skolan, men den biten var inget problem. Huvudmannen ger uttryck för att de har god överblick över elevernas situation. Från huvudmannens sida vet man exempelvis att eleverna har kontakt med socialtjänsten och kuratorer som stöttar eleverna i deras situation. Skolsköterskan har hjälpt till där det är risk för frånvaro och fått dessa elever till skolan.

Gymnasieelever upplever bristande motivation och mår dåligt över minskad social gemenskap

I gymnasieskolan förekommer också en oro över elever som upplever bristande motivation och mår dåligt över minskad social gemenskap. Några huvudmän ger exempel på hur de försökt hjälpa eleverna genom att låta elever med bristande motivation återgå till undervisning på plats eller genomföra olika sorters rastaktiviteter online för att skapa social gemenskap. Hos en huvudman arbetar elevhälsan särskilt med att följa upp och ta emot elever som inte mår bra av att sakna ett socialt sammanhang och samverkar med andra aktörer, såsom fritidsgårdar, för att skapa bra förutsättningar för dessa elever.

Kraven på social distansering har vidare inneburit svårigheter att erbjuda arbetsplatsförlagt lärande (APL) inom yrkesutbildningen, något som också drabbat vuxenutbildningen.

Påskyndad digitalisering i flera verksamheter

Kartläggningen visar att flera huvudmän upplever att pandemin har gett ökat incitament att påskynda digitaliseringen av undervisningen i flera skolformer. En huvudman uppger exempelvis att digitaliseringsprogressionen hade tagit mycket längre tid om inte pandemin visat på behovet av att prioritera den digitala utvecklingen, och en annan uppger att det "på kort tid skett en enorm förflyttning vad det gäller digitalisering". Rent konkret har detta bland annat skett genom att olika kompetensutvecklingsinsatser vidtagits. Det handlar exempelvis om att lärare har fått ta del av föreläsningar och handledning kring hur de kan använda digitala verktyg och att flera lärare på grundskolorna övat på digital undervisning tillsammans med eleverna. Några huvudmän uppger också att de inventerat tillgången till digitala verktyg och läromedel och använt sig av möjligheten att låta

eleverna testa kostnadsfria digitala läromedel, vilket lett till beslut om inköp av såväl digitala verktyg som tjänster.

Ökad digitalisering syns också när det gäller de många möten som sker i skolans värld. Flera huvudmän beskriver att det i flera skolformer blivit naturligare att använda sig av digitala mötesformer, vilket de uttrycker lett till ökad flexibilitet och effektivitet. Det handlar bland annat om olika möten med vårdnadshavare såsom utvecklingssamtal och föräldramöten, vilket flera huvudmän har sett att vårdnadshavare uppskattat och som de därför avser att fortsätta med i någon utsträckning. Exempelvis uttrycks att det är positivt med den digitala formen eftersom det ökar möjligheten för elevens båda vårdnadshavare att delta. En huvudman beskriver att de under våren tagit fram introduktionsfilmer till vårdnadshavare som ska skola in sina barn i förskoleklass och att de kommer fortsätta använda sig av dessa framöver. Även olika sorters möten för personal uppges i ökad utsträckning skett digitalt, vilket också flera huvudmän ser som en möjlig form även fortsatt. Det handlar här exempelvis om överlämningar mellan skolor, möten mellan rektorer på olika skolor, konferenser, kvällsmöten och möten i elevhälsan. Flera huvudmän berättar också att elevhälsan arbetat med digitala insatser gentemot elever och personal, t.ex. genom att erbjuda digitala kuratorssamtal och webbföreläsningar.

Huvudmän beskriver även ytterligare fördelar med att använda digitala verktyg som de uppmärksammat i och med den påskyndande digitaliseringen. Exempelvis uttrycker flera huvudmän att lärare i ökad utsträckning gjort digitala planeringar som underlättar skolans arbete vid lärarens eventuella frånvaro. Ett annat exempel är att en huvudman uppmärksammat att de digitala läromedlen ofta innehåller inbyggda anpassningar som ger eleverna ett extra stöd i skolarbetet. Huvudmän framhåller också att digitaliseringen gett lärarna nya pedagogiska verktyg som kan användas för ökad variation i undervisningen, att lärare fått insikt i hur de kan använda teknik som ett sätt att förstärka undervisningen. Digitaliseringen har även gett huvudmän insikter kring alternativa sätt att arbeta med vissa målgrupper, såsom elever med långvarig frånvaro som i vissa fall ökat sin skolnärvaro när möjligheten öppnades upp för undervisning på distans. En huvudman beskriver exempelvis att "de elever som är hemmasittare på skolan är generellt starka elever som 'fastnat hemma', och de har fått ett ökat skolmaterial att arbeta med, flera varianter på uppgifter och fler hjälpverktyg".

Nya möjligheter genom ökad samverkan och ökad utomhusverksamhet hos flera huvudmän

Flera huvudmän beskriver att omständigheterna kring pandemin har lett till en högre grad av samarbete och samverkan, vilket uppges ha stärkt verksamheterna. De exempel som nämns handlar både om ett närmare samarbete pedagoger emellan i det dagliga arbetet och om en ökad samverkan inom och mellan olika enheter och huvudmän. Kunskapspridning, ökad samsyn, starkare gemenskap uppslutning kring uppdraget nämns som positiva effekter. Flera huvudmän beskriver också att kommunikation och samarbete med hemmen förbättrats.

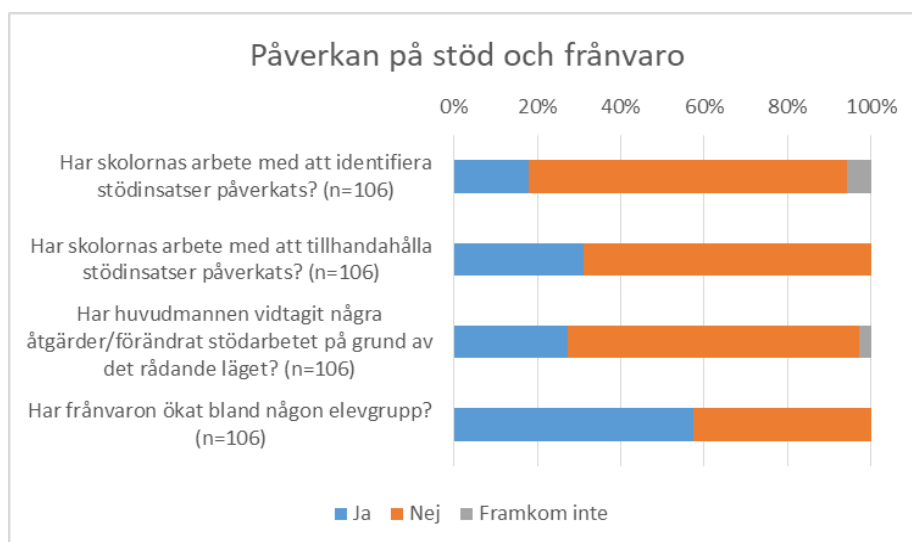
Många huvudmän uppger att man framförallt i förskola och grundskola har försökt förlägga mer verksamhet utomhus. En huvudman för förskola beskriver att personal som tidigare känt ett visst motstånd har upptäckt att det inte innebär

något större merarbete att planera för aktiviteter utomhus, vilket varit positivt och innebär att de kommer att fortsätta ha mer aktiviteter ute.

I grundskolan nämner ett par huvudmän att omständigheterna har tvingat fram ökad kreativitet. Huvudmannen för en skola som varken hade egen idrotts- eller slöjdsal beskriver att det krävts flexibilitet och nya lösningar eftersom man velat undvika att ta barnen till den skola där undervisningen annars har getts. I en annan skola hittade de flera kreativa lösningar för att kunna ha slöjdlektioner utomhus, på grund av att slöjdläraren var i pensionsålder och därmed i riskgrupp. Huvudmannen för en skola med miljöprofil uppger att de förvisso har mycket verksamhet utomhus även i vanliga fall, men att det nu blivit ännu mer undervisning ute. När kökspersonalen var sjuk lagade man också mat utomhus. En huvudman berättar att de efter en riskbedömning gällande grundsärskolan anpassat verksamheten till att rymma fler utomhusaktiviteter.

Grundskolans arbete med elever som behöver stöd i sin skolsituation

Kartläggningen visar att flertalet av de 106 huvudmännen i kartläggningen upplever att frånvaro bland personal påverkat grundskolornas arbete med extra anpassningar och särskilt stöd. Det handlar dels om skolornas möjligheter att identifiera stödbehov, men framförallt om möjligheten att erbjuda eleverna de extra anpassningar och särskilt stöd som de normalt sett ges. Att elever som behöver det ska ges stöd i sitt lärande är centralt i skollagstiftningen och det är därför allvarligt att flera huvudmän upplever att detta försvårats under rådande pandemi. Här behöver fler huvudmän framgent se till att ha ett bättre förebyggande arbete som minskar sårbarheten vid personalfrånvaro.

Figur 2: Översikt över huvudmännens uppfattning om huruvida arbetet med att ge eleverna stöd och elevernas frånvaro i grundskolan har påverkats av pandemin.

En annan utmaning som flera huvudmän upplever handlar om möjligheten att se till att de elever som följer undervisningen på distans ges tillräckliga stödinsatser. Flera huvudmän berättar att de har valt att erbjuda elever möjligheten att arbeta hemifrån vid oro eller milda sjukdomssymptom istället för att de helt ska missa undervisningen. De flesta redogör för att de erbjuder stöd på distans för dessa elever, men flera beskriver att distansstödarbetet inte motsvarar det stöd som eleven skulle fått i skolan när det gäller kvalitet, form och omfattning. Stödet som dessa elever ges är, enligt vissa huvudmän, beroende av vårdnadshavares utbildningsbakgrund. Vissa huvudmän ser även svårigheter att identifiera stödbehov bland dessa elever. Flera av de huvudmän som upplever att de har stött på utmaningar i stödarbetet kopplat till denna elevgrupp beskriver emellertid att de vidtagit åtgärder för att förbättra stödarbetet på distans och/eller planerat för insatser som ska kompensera för det bristande stödarbetet när eleverna väl kommer tillbaka till skolan. Flera huvudmän ser också att andelen elever som följer undervisningen hemifrån minskat över tid.

Över hälften av huvudmännen i denna kartläggning vittnar vidare om att frånvaron ökat hos vissa elevgrupper under rådande läge. Det handlar framförallt om elever med utländsk bakgrund och elever vars föräldrar tillhör riskgrupp eller har stor oro för pandemin. Över tid, och genom effektiva insatser, uppger dock flertalet huvudmän ha sett en minskad frånvaro hos dessa grupper. En tredje grupp oroar dock huvudmännen mer; bland elever som redan innan haft hög frånvaro har frånvaron, enligt flera huvudmän, i många fall ökat. Huvudmän beskriver att pandemin gjort frånvaron hos denna elevgrupp mer legitim, och kan inte på samma sätt beskriva att man lyckats vända frånvaron såsom man gjort när det gäller de andra två elevgrupperna.

Arbetet med extra anpassningar och särskilt stöd

Skolornas arbete med att identifiera stödbehov och tillhandahålla stödinsatser påverkas enligt flera huvudmän av personalfrånvaro

Det som tydligast framgår som problematiskt när det gäller arbetet med extra anpassningar och särskilt stöd är frånvaron bland personal. Flertalet huvudmän uppger att sjukfrånvaro hos personalen påverkat möjligheten att tillhandahålla de stödinsatser som elever normalt ges, både till form och omfattning. Exempelvis beskriver några huvudmän att elever inte getts extra anpassningar i den omfattning som de brukar få, eftersom man inte hunnit informera vikarier om alla elevers anpassningar. I de fall som vikarier har hunnit informeras ser huvudmän istället att kvaliteten på de extra anpassningarna påverkats. Andra huvudmän ger exempel på att personal som i normalfallet arbetar med att tillhandahålla särskilt stöd behövt täcka upp i klassrumsundervisningen eller själva varit sjukfrånvarande, och att stödinsatser då uteblivit för vissa elever. Det handlar främst om specialpedagoger, speciallärare och olika former av resurspersonal vars kompetens och relation med eleverna varit svåra att ersätta. Exempelvis uppger en huvudman att elever som i vanliga fall ges enskild undervisning nu behövt återgå till undervisning i helklass och en annan huvudman berättar att elever som getts extra lässtöd inte fått det i samma utsträckning som innan. En huvudman berättar att skolan har cirka 15 elever som inte fått särskilt stöd på det sätt som de har rätt till enligt vad som framgår i deras åtgärdsprogram. Även möjligheten att identifiera och kartlägga stödbehov påverkas enligt några huvudmän av sjukfrånvaron bland lärare och personal med specialpedagogisk kompetens. Exempelvis uppger två huvudmän att utredningar om behov av särskilt stöd inte kunnat ske lika skyndsamt som vanligt.

Huvudmän upplever svårigheter att erbjuda stödinsatser av hög kvalitet till elever som följer undervisningen på distans

Vissa grupper pekas av huvudmännen ut som särskilt svåra att tillhandahålla stöd för under rådande pandemi. Det gäller framförallt de elever som hålls hemma och följer undervisningen på distans. Hos många av de 106 huvudmännen har man gjort det möjligt för elever med lindriga symptom eller stor oro att följa undervisningen på distans istället för att helt vara frånvarande. Huvudmännen beskriver att de försöker erbjuda digitalt stöd till elever som följer undervisningen hemifrån, men att kvaliteten och omfattningen på stödet inte blir lika bra som när

eleverna är på plats. Exempelvis uppger en huvudman att det är svårt att ge något motsvarande stöd till elever som behöver som extra anpassning ”att läraren går förbi och lägger en hand på axeln”. En annan beskriver att studiehandledning på modersmål på distans varit en svårighet. Vårdnadshavarnas egen utbildningsbakgrund och språkkompetens lyfts av några huvudmän fram som avgörande för hur stödet fungerar vid distansundervisning. En annan aspekt som lyfts fram av några huvudmän är svårigheten att identifiera stödbehov hos elever som följer undervisningen hemifrån. Samtidigt framhåller några huvudmän att möjligheten att identifiera stödbehov har ökat för den grupp elever som är på plats i skolan då elevantalet minskat. Flera huvudmän påtalar också att gruppen elever som följer undervisningen på distans minskat över tid. En annan grupp som pekas ut som särskilt svåra att tillhandahålla stöd för är elever som är beroende av en förtroendefull relation med viss personal och/eller som har stor oro kring förändringar i övrigt. En huvudman beskriver att behovet av att ge stöd till elever med mycket oro har ökat och att det bland annat kan handla om att fler elever behöver bli mötta av personal på morgonen vilket tar mycket resurser i anspråk.

Många huvudmän arbetar aktivt med att hantera de upplevda utmaningarna i stödarbetet

Ungefär hälften av de huvudmän som uppgett att möjligheten att identifiera stödbehov och/eller tillhandahålla stödinsatser har försvårats beskriver också att de har vidtagit åtgärder för att möta dessa utmaningar. Exempelvis redogör en huvudman för att elevhälsan har åkt hem och gett stöd till elever som följt undervisning på distans och en annan berättar att inlämningsuppgifter för elever som studerar på distans följs upp snabbare än vanligt för att skyndsamt kunna identifiera stödbehov. Några huvudmän berättar att de har genomfört lovskola under påsklovet och/eller planerar för en motsvarande insats under sommarlovet och att extra stöd sätts in efter skoltid. Andra exempel som huvudmän nämner är förlängning av terminen och att pengar avsatts för kompensatoriska insatser under höstterminen. Dessa insatser uppges bland annat syfta till att möta behov hos de elever som under en period, exempelvis för att de inte varit på plats på skolan under en tid, inte fått det stöd som de behöver. Några huvudmän, som inte upplever att stödarbetet har påverkats i någon större utsträckning, beskriver att man tidigt in i pandemin vidtagit olika åtgärder i förebyggande syfte. Bland annat har en huvudman uppmanat rektorerna att upprätta ett dokument för varje klass där det framgår vilka elever som behöver stöd och på vilket sätt. Syftet har varit att underlätta om klassen behöver få in en vikarie och identifiera elever som behöver stöd i det fall undervisning behöver ske på distans. Samma huvudman har även informerat rektorerna om hur stödarbete kan ske genom digitala verktyg. En annan huvudman beskriver att de har förberett sig genom att titta på råden som Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) tagit fram för undervisning på distans och en tredje har uppmanat rektorerna att göra riskbedömningar vad gäller elevens måluppfyllelse utifrån det rådande läget.

Flertalet huvudmän vittnar om ökad frånvaro bland tre grupper av elever, mest oroande är ökningen bland de elever som redan hade hög frånvaro innan pandemin

Nästan 6 av 10 huvudmän i kartläggningen redogör för att frånvaron ökat i någon elevgrupp. Huvudmännen pekar framförallt på att detta handlar om tre olika grupper av elever: elever med utländsk härkomst eller i socioekonomiskt utsatta områden, elever vars vårdnadshavare är i riskgrupp eller är oroliga av andra skäl samt elever som sedan tidigare haft hög frånvaro. Flertalet huvudmän beskriver att elever i socioekonomiskt utsatta områden och med utländsk härkomst har hållits hemma av vårdnadshavare som följt rekommendationer och regler som förmedlats genom media i hemlandet snarare än de svenska myndigheternas riktlinjer. En huvudman beskriver exempelvis att de sett att: "har regeringen i hemlandet stängt skolorna på grund av pandemin så har vårdnadshavarna hållit sina barn hemma".

Ungefär en tredjedel av de huvudmän som upplevt ökad frånvaro hos denna grupp elever beskriver dock att de vidtagit närvarofrämjande åtgärder som gett goda resultat och minskat frånvaron hos elevgruppen över tid. Utöver att betona skolplikten genom samtal med vårdnadshavare berättar flera huvudmän att de arbetat med riktade informationsinsatser där man t.ex. tagit hjälp av kommunens språkstödjare för att förmedla information på olika språk. En huvudman berättar att man bjudit in vårdnadshavarna till skolorna för att visa att de är öppna och att det går bra att vara där.

Även för den grupp elever som hållits hemma av vårdnadshavare i riskgrupp eller på grund av annan oro hos vårdnadshavaren uppger flera huvudmän att de vidtagit åtgärder som gett positiv effekt på elevgruppens närvaro över tid. Exempelvis beskriver några huvudmän att de ställt krav på vårdnadshavare om läkarutlåtanden som visar att vårdnadshavaren är i riskgrupp och att eleven behöver hållas hemma. En huvudman berättar att skolchefen skickar veckobrev till alla vårdnadshavare med en beskrivning av läget i skolan och hur de arbetar med smittskyddsrutiner, vilket gjort att vårdnadshavarna vågar skicka sina barn till skolan.

Den grupp som huvudmännen uppger att de ser störst oro kring, där man inte på samma sätt beskriver att man vidtagit åtgärder som gett effekt, är de elever som redan innan pandemin varit frånvarande i relativt hög utsträckning. Cirka var femte huvudman redogör för att frånvaron hos de redan frånvarande eleverna har ökat, och flera huvudmän uttrycker att pandemin gjort frånvaron mer legitim. En huvudman beskriver pandemin som "en ny ursäkt att inte komma till skolan" och en annan att pandemin "nyttjats som en chans att stanna hemma lite extra". Andra exempel på frånvaro som huvudmännen uppger oroar är långvarig frånvaro bland nyanlända elever som tappar språkinläring, bland yngre elever som behöver komma vidare med grundläggande färdigheter och bland elever med lägre målpuffyllelse och behov av stöd som är borta långvarigt.

Elevhälsans psykosociala arbete uppges ha ökat under pandemin

Nästan var tredje huvudman som intervjuats uppger att elevhälsans arbete med att undanröja hinder för elevers utveckling och lärande har påverkats av rådande läge. Utöver att de upplever att elevhälsoarbetet påverkats av frånvaron bland personal, som redogjorts för i tidigare stycke, beskriver flertalet huvudmän att elevhälsans stödarbete skiftat i karaktär under pandemin. Flera huvudmän beskriver

exempelvis att elevhälsans resurser styrts till det närvarofrämjande arbetet där de exempelvis genom samtal med vårdnadshavare försökt se till att elever inte hålls hemma utan anledning. Elevhälsans arbete beskrivs vidare av flera huvudmän ha blivit "mer uppsökande". Huvudmän uppger också att behovet av kuratorskompetens ökat då stödbehov i större utsträckning handlar om att elever på olika sätt är oroad över rådande situation. Även efterfrågan på stöd av skolsköterskan uppges ha ökat, då elever varit oroliga för att de har uppvisat fysiska symptom på smitta. Samtidigt beskriver några huvudmän att just dessa två kompetenser i vissa fall behövt lånas ut till annan verksamhet. Några huvudmän uttrycker vidare oro kring elevhälsans arbetsbelastning.